

Vruchtbare bodem essentieel voor wereldvoedselvoorziening

Tegel eruit, compost erin: 'guerrilla gardening' op de stoep voor De Groene Winkel in Zeist in het kader van de Save Our Soils-campagne

Miljoenen hectares landbouwgrond over de hele wereld zijn uitgeput door toepassing van niet-duurzame landbouwmethoden. Dat vormt een bedreiging voor de wereldvoedselvoorziening, constateert de FAO in 2011. Oude studies over bodemvruchtbaarheid blijken waardevolle inzichten te bevatten. Burgers komen in actie voor een gezonde bodem. *Tekst: Ellen Winkel*

Mahatma Gandhi zei het al: 'Als we vergeten hoe de aarde te bewerken en de grond te verzorgen, dan vergeten we onszelf! Hoe belangrijk het is om de bodemvruchtbaarheid te verzorgen, is nu ook doorgedrongen op het hoofdkantoor van de FAO in Rome. De gevolgen van het verwaarlozen van de

bodem dringen zich op: steeds meer landbouwgrond wordt door erosie onbruikbaar en die erosie hangt samen met de moderne landbouwmethodes, stelt de FAO vast (zie kader). In de vorige eeuw is hierover al veel kennis verzameld, maar daar was toen nog weinig belangstelling voor. Het stof kan van deze oude studies worden afgeveegd: ze blijken uiterst actueel.

Pioniers

Zo schreef Franklin Hiram King in 1911 het boek *Farmers of forty centuries*, dat recent in het Nederlands is vertaald met als titel 4000 jaar kringlooplandbouw (zie boekrecensie op pag 32). Het is een uitgebreid verslag van de studiereis die hij in 1909 maakte naar Korea, China en Japan in opdracht van de Amerikaanse overheid. Hij onderzocht

Living Soil Forum

In Zweden vindt deze zomer de 'Summer of Soil' plaats. Onderdeel hiervan is het Living Soil Forum, een 5-daagse internationale ontmoeting met als doel het opbouwen van een *global soil movement*; een wereldwijde bodembeweging. Het Forum vindt plaats van 22-26 juli in het Zweedse Järna, 50 km ten zuiden van Stockholm. Iedereen die zich betrokken voelt bij een duurzame landbouwontwikkeling is uitgenodigd om mee te denken over initiatieven die het bewustzijn vergroten van het belang van een productieve, levende bodem. Voor alle info, kijk op www.summerofsoil.se.

Nature and More roept mensen op zich als SOILder in te zetten voor een gezonde bodem en foto's of filmpjes op internet te plaatsen

hoe de Aziatische boeren het voor elkaar kregen om al eeuwen met zo weinig grondoppervlak zo veel mensen te voeden. Deel van het 'geheim' was: alle afvalstromen (van mensenpoep tot afgedankt dakstro) gebruiken als bodemverbeteraar.

Begin dertiger jaren kreeg de Midwest in de VS te kampen met grote erosieproblemen die leidden tot enorme oogstverliezen, de zogenaamde Dust Bowl. De overheid startte een boomplantprogramma en adviseerde het gebruik van groenbemesters en terrasvormig ploegen. Dr. A.J. Pieters, landbouwkundige voor het Amerikaanse landbouwministerie, had in 1927 een standaardboekwerk over groenbemesters geschreven, *Green manuring, principles and techniques*. Er volgde een uitgebreid onderzoek naar erosie door de wetenschappers Jacks en Whyte. Na een reis langs alle werelddelen schreven zij in 1939 het boek: *The rape of the earth - A*

world survey of soil erosion (De verkrachting van de aarde – Een wereldwijd onderzoek naar bodemerosie). Hoe schokkend hun rapport ook was, het werd niet vertaald naar landbouwbeleid.

Vanuit Engeland speelde Albert Howard een belangrijke rol. Begin vorige eeuw werkte hij als overheidsvoorlichter in India. Hij zag hoe traditionele Indiase boeren goede compost en bodemvruchtbaarheid centraal stelden en realiseerde zich hoe belangrijk dit was. Hij schreef er vele artikelen en boeken over, zoals *An Agricultural Testament* (1940) and *The Soil and Health, a study for organic agriculture* (1945), die beide recent opnieuw zijn uitgegeven en ook op internet staan. Howard werd een van de belangrijkste grondleggers van de biologische landbouw in vooral Engelstalige landen.

Vanuit de biologisch-dynamische beweging hamerde Ehrenfried Pfeiffer op het belang

van een vruchtbare bodem. Zo zei hij bijvoorbeeld in 1939 tijdens een lezing in Den Haag, dat behoud van de bodemvruchtbaarheid binnen enkele tientallen jaren een van de grootste wereldproblemen zou worden. Hij publiceerde in 1946 het boek *The Earth's Face* (opnieuw uitgegeven in 2008), waarin hij beschreef welke factoren bijdragen aan opbouw dan wel afbraak van bodemvruchtbaarheid in verschillende landschappen.

Tijd voor actie

De pioniers van de biologisch(-dynamisch) landbouw voelden zich lange tijd als een roepende in de woestijn. Maar nu zelfs de FAO vindt dat er fundamentele veranderingen nodig zijn in het landbouwbeleid, lijkt de tijd rijp om in actie te komen. Eind 2012 vond de eerste Global Soil Week plaats, binnenkort (van 6 tot 12 mei 2013) is er de 'Internationale compost week' en er zijn plannen voor een internationaal *Year of the Soil*, mogelijk in 2017.

Nature and More, onderdeel van de biologische groente- en fruitgroothandel Eosta, heeft de campagne *Save Our Soils* opgezet. Ze roepen mensen op om 'SOILder' of 'guerilla-farmer' (haal een stoeptegels voor je huis weg en zaai basilicum) te worden en op een ludieke manier in actie te komen voor de bodem, daar foto's of filmpjes van te maken en die op internet te plaatsen. Door biologische producten te eten, draag je volgens Nature and More bij aan de SOILution. Eosta heeft in 2007 ook het compostingsbedrijf Soil and More opgericht, dat compostprojecten verzorgt, verspreid over de wereld en gebaseerd op de CMC-compostingsme-

thode (Controlled Microbial Composting) die door Ehrenfried Pfeiffer is ontwikkeld. 'Kuilen graven is normaal geworden', zei bodemonderzoeker Jan Bokhorst eerder in DP2011-3. Daarmee gaf hij aan dat ook gangbare boeren steeds meer interesse tonen voor bodemvruchtbaarheid. Dit jaar besteedt het NAJK, de belangenvereniging voor agrarische jongeren met ongeveer achtduizend leden, speciale aandacht aan het thema bodemvruchtbaarheid met onder andere een discussiestuk op hun website en een filmpje op YouTube.

Bionext organiseerde op Tweede Paasdag, 1 april, de 'Eerste Nationale Wormtelling'. De organisatie riep mensen op om op een vierkante meter gras te stampen en te tellen hoeveel wormen er boven kwamen. Doel was om het belang van vruchtbare bodems op een ludieke manier onder de aandacht te brengen.

Op 23 maart, uitgeroepen tot 'Nationale Compostdag', organiseerde de nieuwe netwerkorganisatie Down2earth haar eerste bijeenkomst om mensen er bewust van te maken dat de keuze voor gezond grondgebruik urgent is. Hun website downtoearth.nu legt uit waarom: 'Wereldwijd is meer dan **99,7%** van ons voedsel van onze bodems afkomstig, wereldwijd is momenteel **25%** van de bodems ernstig gedegradeerd, jaarlijks gaat **10 miljoen hectare** productieve landbouwgrond - **30 voetbalvelden** per minuut - verloren (FAO, 2011) en wereldwijd is de landbouw verantwoordelijk voor **75%** van die erosie.'

Dat lijkt me duidelijke taal! ☺

FAO: een nieuwe koers

In 2011 verschenen bij de FAO twee belangrijke rapporten. In *The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture* concludeert de FAO dat de wereldwijde achteruitgang van de bodemkwaliteit en natuurlijke bronnen een bedreiging vormt voor de wereldvoedselproductie. In *Save and Grow* zegt de FAO dat het landbouwbeleid fundamenteel moet veranderen en zich onder andere moet richten op het gezond houden van bodems en op het verminderen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door het opbouwen van gezonde agro-ecosystemen waar de natuurlijke vijanden van plaaginsecten kunnen leven. Zie

www.fao.org/news/story/en/item/95153/icode/ en

www.fao.org/ag/save-and-grow/index_en.html